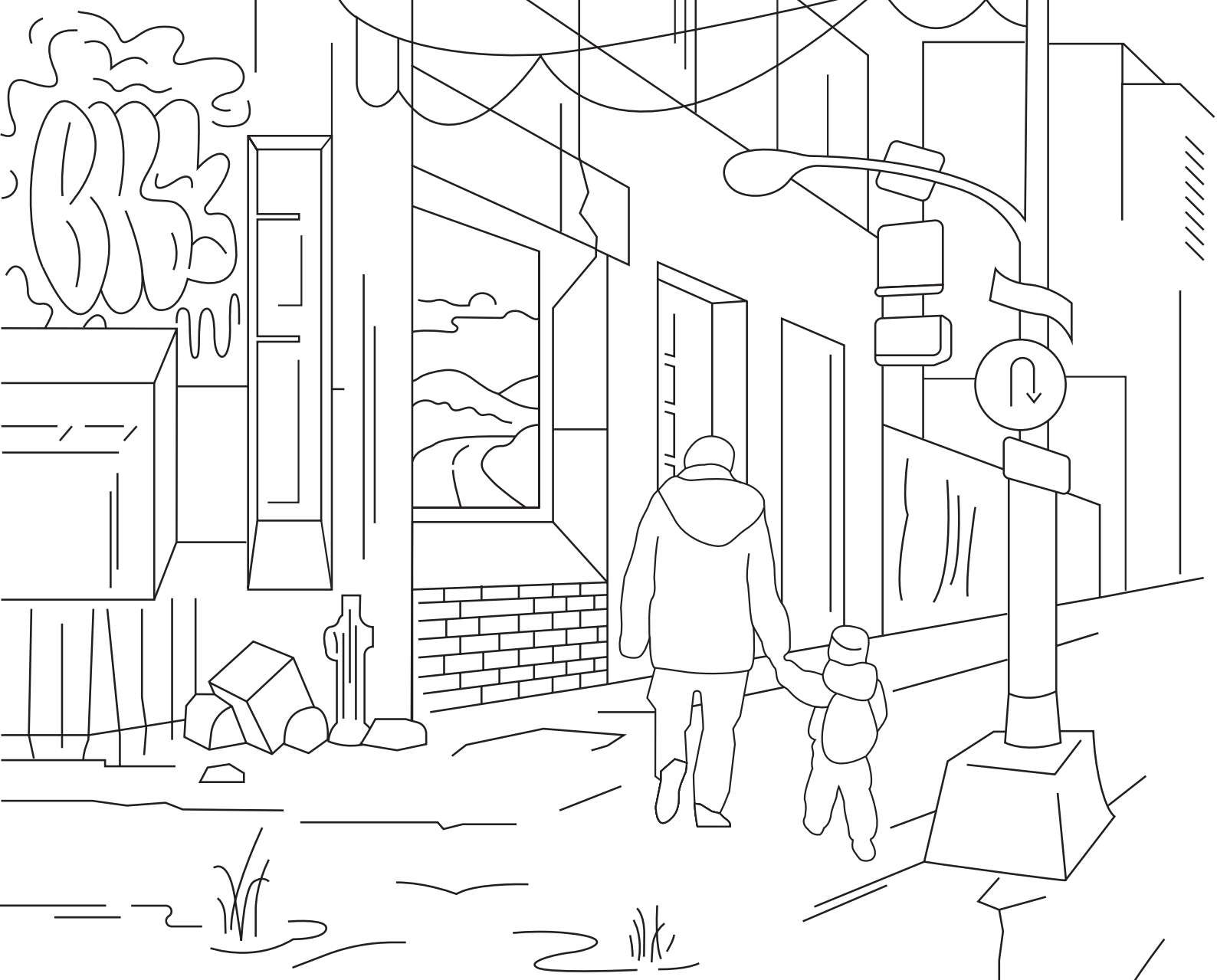

KDO SE BOJÍ

NE SMÍ DO MĚSTA

KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO LESA

Pracovní listy k výstavě Komu patří město vedle tvořivých a hravých úloh, které se zaměřují na děti ve věku žáků prvního stupně, věnují hodně prostoru také otázkám vyzývajícím k zamyšlení a diskuzi. Ty zase ocení žáci na druhém stupni. Pro lepší pochopení a správné využití pracovních listů ve výuce přinášíme také podklady pro pedagogy a rodiče. Přicházíme se stručnou metodickou příručkou se základními informacemi o jednotlivých fenoménech veřejného prostoru a s faktografickými údaji k hyperlokálním úlohám.

Listy jsou určeny zejména pro děti a školy v Ústí nad Labem a v Ústeckém kraji. Samozřejmě budeme rádi, když se o náš region budete zajímat i jinde. Listy se dají adaptovat na celou řadu školních předmětů. Asi nejvíc doma se budou cítit v oblastech Člověk a jeho svět a Člověk a společnost. Vedle toho jsme se rozhodli nahlédnout do Přírodopisu, Zeměpisu a Výtvarné výchovy. Důraz je kladen na zahrnutí průřezových témat, která se ve větší nebo menší míře objevují všechna. Silné zastoupení má environmentální výchova a výchova demokratického občana. V úlohách rozvíjejících pracovní listy jsme dále kladli důraz na mediální výchovu.

MOJE MĚSTO, MOJE MÍSTO

První list přímo vyzývá k diskusi mezi žáky. Samotné vyplnění listu má pomoci s individuální formulací prekonceptu veřejného prostoru každého dítěte. List se snaží, skrz otázky směřované na svět žáka, mu pomoci si vymezit pojem veřejného prostoru a sebe jako jehosoučást. Zároveň se snaží rozvíjet kritický přístup k pojetí prostoru. Díky tomu se může stát pasivní uživatel aktivní součástí společnosti a spolupodílet se na podobě veřejného prostoru. Vstupní znalosti, které po žákovi list požaduje, jsou minimální a naopak ho může vést ke kladení si otázek, které rozšíří žákovu schopnost analyzovat pocity, jež z určitého místa má. Pokouší se tak o zážitkovou pedagogiku, jak ji definoval pedagog Jan Slavík v Artefiletice.

Jaké jsou tedy rozšiřující podklady k jednotlivým otázkám?

Čím je tvé místo speciální?

Proč myslíš, že ho máš radši než jiná místa?

Zde je dobré si vyjasnit pojem veřejný prostor (veřejné prostranství) a jak se liší od soukromého (například zahrada). Zároveň se dá mluvit o tom, co vytváří *genia loci*. Když žáci mluví o svém oblíbeném místě ve městě, mělo by to být takové místo, jež nabízí prostor pro jiné než nutné aktivity, jakou je například přesun z jednoho bodu na druhý. Naleznou zde vyžití pro společenské a volnočasové aktivity a baví je zde trávit svůj čas venku¹²³.

Jak by se tvoje oblíbené místo dalo vylepšit? Co ti na tvém oblíbeném místě chybí?

K otázce se určitě hodí mít k ruce nějaký manuál, jak lze vytvářet kvalitní veřejný prostor. K tomu opět může posloužit kniha Jana Gehla: *Prostor mezi budovami* nebo třeba lépe přístupný *Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy*, který vydal Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. Tam se dozvíte, jaké všechny prvky bychom měli při tvorbě veřejného prostoru brát v potaz. Nabízí se otázka, zda děti preferují místa živá, v centru dění, nebo spíš místa tak trochu zapomenutá. Taková místa pochopitelně mají vlastní *genius loci*, bez ohledu na současné standardy městského plánování⁴.

Jako pomůcka k dalšímu rozvoji tématu může sloužit databáze drobných památek⁵. Zde najdete také interaktivní mapu se zanesenými drobnými památkami. Výsledkem může být objev nových objektů ve vašem okolí nebo houbařská výprava. Didakticky zpracoval lovení drobných památek časopis *Pilíř* a Aleš Hejný⁶.

Vzpomeň si na nějaké místo, které ti připadá ošklivé nebo nebezpečné? Co by se muselo změnit, aby se z něj stalo příjemné místo?

První otázka klade velký důraz na prekoncepty žáků a jejich porovnávání. Zároveň nabízí široký prostor k vysvětlení některých pojmů, jakými jsou vizuální smog, sociální vyloučení, *brownfield* (může se objevit také u předchozích otázkách). Diskuzi můžete zavést až k tématům necitlivých urbanistických zásahů nebo gentrifikace.

Také je možné se bavit o měřítku místa. Některým místům ve městě schází lidské měřítko a my se v nich tak můžeme cítit cizí. Pokud si děti za nepříjemné místo vyberou nějakou dopravní tepnu, nabízí se s dětmi probrat dopravní situaci ve vašem městě a hledat možnosti změny (např. budování cyklostezek, vyhlášení pěších zón...). U druhé podotázky se nabízí zaměřit se na termín revitalizace a některé pozitivní příklady.

K ZAMYŠLENÍ

Podívej se na mapu svého města. Zkus si na ní označit místa, kde se cítíš dobře, a místa, která se ti nelíbí. Taky si můžete vyznačit místa, kudy se ve městě pohybujete. Vytvoříme si zde pocitovou mapu. Mnohá města mají vytvořené interaktivní pocitové mapy, s kterými lze výsledky srovnat. Například Ústí nad Labem využívá pocitovou mapu k vyhodnocení problémových míst⁷. Policie věnuje zvýšenou pozornost místům, jež občané vyznačili jako nebezpečná. Mapa také otvírá diskusi o tom, jak k takovým místům přistupovat dlouhodobě. Naskýtá se možnost mluvit o participaci občanů na takové proměně⁸.

1 STARÁ, Kristýna a VESELÝ, Martin, 2020. Veřejný prostor jako učebnice — co vše se v něm můžeme naučit. *Pilíř* [online].

Praha: Fakulta architektury ČVUT v Praze, 3(10). Dostupné z <https://www.casopispilir.cz/index.php?script=casopis>

2 GEHL, Jan. *Život mezi budovami: Užívání veřejných prostor*. Přeložil K. BLÁŽEK. Boskovice: Albert, 2000.

3 *Boj o prostor: Prostor jako společenská akce*. BŘEZOVSKÁ, Markéta a KRISTEK, Jan, ed. Zlín: Archa, 2014

4 Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2013. *Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy* [online].

Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. [cit. 5. 2. 2021]. Dostupné z <https://manual.iprp Praha.cz/cs/manual-tvorby-veřejnych-prostranstvi>

5 *Drobné památky*, 2014 [online]. Martin Milichovský. [cit. 5. 2. 2021]. Dostupné z <https://www.drobnepamatky.cz/>

6 HEJNÝ, Aleš, 2020. Jak houbat sochy. In: *Křížky a vetřelci* [online]. 25. 9. 2020 [cit. 5. 2. 2021].

Dostupné z <https://krizkyavetrelci.plzne.cz/2020/09/25/jak-houbarit-sochy/>

7 Statutární město Ústí nad Labem, 2017. *Hodnocení pocitové mapy 2017 města Ústí nad Labem* [online].

Magistrát města Ústí nad Labem. [cit. 6. 2. 2021]. dostupné z https://mapy.usti-nad-labem.cz/storyapps/pocity_hodnoceni/

8 RŮŽIČKA, Karel, 2012. *Role občana v plánování rozvoje našich sídel* [online]. Regionální rozvoj. [cit. 6. 2. 2021].

Dostupné z <http://www.regionálnírozvoj.eu/201201/role-obcana-v-planovani-rozvoje-nasich-sidel>

PŘÍKLAD HODINY: *MOJE MĚSTO, MOJE MÍSTO*

Ročník: 3.—5.

Vzdělávací okruh: Člověk a jeho svět

Předmět: Vlastivěda

Očekávané výstupy RVP ZV: ČJS-3-1-01, ČJS-3-1-03

Děti mohou popis a reflexi svých oblíbených míst podpořit vytvářením pocitových map. Jednou z možností je si vytisknout slepou mapu obce a zakreslit do ní místa, na kterých se žáci shodnou, že jim jsou příjemná, nepříjemná nebo kde naopak tráví svůj čas. Následně proběhne společná diskuze, proč tomu tak je. Každý žák také zakreslí místo svého bydliště do mapy. Učitel může mapu vedle toho využít k rozpoznávání různých důležitých bodů v obci. Podpoří se tak znalost okolí a schopnost žáků o něm uvažovat.

Kreativnější přístup k zadání nabízí vytvoření vlastních pocitových map. Každý žák na papír nakreslí cestu z domova do školy a doplní ji místy, která jsou pro něj důležitá (kde se cítí dobře, kde by se to dalo zlepšit, významné lokality). Ve společné diskuzi v poslední části hodiny žáci porovnávají své cesty, zjišťují, která místa se opakují a společně s učitelem mohou diskutovat nad jednotlivými body jejich cest.

ULICE — NÁMĚSTÍ

Druhý list se zaměřuje na přiblížení základních funkcí dvou nejběžnějších útvarů v tradiční blokové zástavbě. Součástí by mělo být zamyšlení nad proměnami, které přišly s novými typy zástavby (zahradní město, panelové sídliště, velké developerské projekty nových čtvrtí).

Ulice většinou slouží jako transportní prostor. Pohybujeme se skrz ně z vnitřních prostor domovů, kaváren nebo z dalších veřejných prostranství na jiný takový prostor. Samozřejmě lze ulici také přizpůsobit dalším aktivitám, zejména těm společenským. Naše vzorce pobytu v ulici se budou lišit podle toho, zda se jedná o pěší zónu, ulici s chodníkem nebo ulici bez chodníku.

Náměstí nabízí mnohem víc příležitostí k setkávání a trávení času. V závislosti na architektuře náměstí se může proměnit na trhy nebo místo veřejného setkávání. Náměstí může v rámci intenzivní revitalizace některé z funkcí ztratit. Chytrá architektura ovlivňuje naše vnímání prostoru. U náměstí často platí, že méně je více. Typickým příkladem jsou venkovní zahrádky restaurací zasahující do plochy náměstí. Ty zmenšují zbylou plochu, kterou lze považovat za veřejný prostor. Součástí náměstí by neměla být dopravní tepna. Jako příklad můžeme použít Mírové náměstí v Ústí nad Labem. Silnice dělí prostor na dvě části a vnáší do něj pocit neklidu.

V případě, že se dostanete ke specifickému prostoru sídliště, na stránce Panelaci.cz lze najít pracovní listy z výstavy o panelové zástavbě v Uměleckoprůmyslovém muzeu⁹.

Jak vypadá ulice a jak náměstí? Nakresli jejich tvary. Poté vyznač barevnými čarami, jak se na náměstí a na ulici pohybují lidé.

Jak se bude například pohybovat cyklista, jak starší osoba s nákupem, jak školní družina a jak pošťák? Budou se směry pohybu nějak lišit?

U vyznačování pohybu by mělo dojít zejména k rozpoznání rozdílu mezi směřujícím charakterem ulice a uvolněnější atmosférou náměstí, která vyzývá k zastavení.

Vedle kreslení si můžete v kolektivu zahrát také pantonimu a různé druhy pohybu prostorem předvádět. Postav se specifickým vzorcem pohybu lze vymyslet celý rejstřík. Dramatická vložka pomůže dětem si lépe zapamatovat hodinu.

PŘÍKLAD HODINY: ULICE — NÁMĚSTÍ

Ročník: 4.—5.

Vzdělávací okruh: Člověk a jeho svět

Předmět: Vlastivěda

Očekávané výstupy RVP ZV: ČJS-5-1-04

Škola jako město. Škola se dá považovat za prostor s prvky společnými s veřejným prostorem. Zachovává si některé prvky soukromého prostoru (není přístupná každému, místa jako skříňky nebo kabinety učitelů jsou dlouhodobě propůjčeny konkrétním osobám), ale v zásadě by její budova měla žákům sloužit podobně jako veřejná prostranství ve městě. S žáky si školu můžete představit jako takové jejich město. Při procházce po škole hledejte různé druhy prostoru. Chodba slouží hlavně k přesunu žáků po škole. Podobně jako ulice ve městě slouží hlavně k přesunu mezi jinými místy. K čemu slouží chodba ještě? Vzpomínají si děti na ulici, kde lidé také tráví čas? Jak ho tam tráví? Společně si zkuste určit, které místo ve škole se nejvíc podobá náměstí. Je to na základě vizuální podobnosti nebo kvůli tomu, co se tam děje?

Hloubání nad prostorem školy má za úkol propojit otázky z pracovního listu se světem žáka. Tím, že ho donutíme kriticky uvažovat o svém okolí, mu dáme podnět dál o prostoru kolem sebe přemýšlet a rozvíjet tak své prekoncepty a skryté kurikulum.

ŽIVOT KOLEM ŘEKY

Vodní toky výrazně ovlivňují podoby měst. Pracovní list se zabývá tím, jak řeka Labe ovlivnila rozvoj města Ústí nad Labem. Až do roku 1939 byl Střekov na pravém břehu řeky samostatnou obcí a až na konci 19. století propojen s druhým břehem pomocí mostu. Detailní historii Střekova naleznete na webu Severní Polabí¹⁰.

Druhá část listu se zabývá řekou a říčním břehem jako domovem fauny. V Ústí zaujme příběh Masarykova zdymadla jako postrachu ryb a proměnitele původního charakteru řeky. Při stavbě podél řeky by se mělo dbát také na specifický charakter terénu. V lužních lesích, mokřadech a dalších původních terénech kolem řeky hnízdí mnohé druhy ptáků. V některých místech vznikají specifické biotopy, které výstavba ohrožuje nebo přímo ničí. Jako příklad citlivě zpracovaného říčního břehu můžeme ukázat nábřeží Maxipsa Fíka v Kadani z dílny Projektilu, které obnovuje balanc mezi prostorem pro lidi a přírodou^{11 12}.

Nakonec se podíváme na aktuální otázku projektu vodního koridoru Dunaj-Odra-Labe¹³. Asi nikdo nepochybuje, že by šlo o necitlivý zásah do krajiny, který by poškodil přírodu ve velké části republiky¹⁴. Cílem otázky je zamyslet se nad smyslem projektů, které postrádají lidské měřítko a zda existují lepší způsoby, jak posílit dopravu¹⁵. Mnohá česká města mají velká nevyužitá nákladová nádraží, pozůstatky z doby silné industrializace. Vyplatí se investovat do lokální udržitelné výroby, takže tolik věcí vůbec nebudeme muset dovážet a zátěž na životní prostředí se tak sníží.

Spekuluje se o návratnosti investice. Kanál by pravděpodobně ve výsledku nebyl používán tolik, aby se investice vrátila. To přece za nenávratné zničení krajiny nestojí.

10 Severní Polabí, 2006. Střekov [online]. Ústecká kulturní platforma '98. [cit. 6. 2. 2021].

Dostupné z <http://www.ukp98.cz/polabi/labe/obce/ul/strekov.htm>.

11 Projektil architekti. Nábřeží Maxipsa Fíka - celek II a III Kadaň [online]. dostupné z <http://www.projektil.cz/cs/project/maxipes-fik-riverbank-unit-ii>

12 Městský úřad Kadaň, 2012-2021. Nábřeží Maxipsa Fíka [online]. Color 3P Kadaň. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z <http://www.nabrezimaxipsafika.cz/>

13 Vodní koridor Dunaj-Odra-Labe, 2005-2021 [online]. Plavby a vodní cesty o.p.s. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z <http://www.d-o-l.cz/>

14 NOVÁK, Ondřej a SKÁCEL, Ondřej, 2020. Že Dunaj-Odra-Labe propojí všechny vodní prvky?

Spojené jsou přirozeně, kanál je rozpojí, varují experti. In iRozhled [online]. 25. 10. [cit. 6. 2. 2021].

Dostupné z https://www.irozhlaz.cz/veda-technologie/priroda/kanal-dunaj-odra-labe-voda-v-krajine-asociace-dol-skalicky-karlik_2010251829_onz

15 BILER, Stanislav, 2020. Zemanovo mauzoleum: kanál Dunaj-Odra-Beznaděj. In: A2larm [online]. 6. 10. [cit. 6. 2. 2021].

Dostupné z <https://a2larm.cz/2020/10/zemanovo-mauzoleum-kanal-dunaj-odra-beznadej/>

PŘÍKLAD HODINY: ŽIVOT KOLEM ŘEKY

Ročník: 6.—7.

Vzdělávací okruh: Člověk a příroda, Člověk a jeho svět

Předmět: Přírodopis, Zeměpis

Očekávané výstupy RVP ZV: P-9-3-05, P-9-4-04, P-9-7-04, Z-9-5-03, Z-9-7-02

V moderní době se stalo běžným přizpůsobovat přírodu potřebám člověka. Nejlépe je to pozorovatelné na vodních tocích ve větších městech. Téměř všechny mají upravené toky a jejich velkou část civilizace skryla do potrubí pod zem. Najděte si vodní tok ve vašem regionu, který byl upraven. Zkuste sehnat fotku toho, jak jeho okolí vypadalo před změnou. Spolu s žáky to porovnejte s dnešním stavem. V Ústí nad Labem vedle Labe můžete použít příklad zatrubnění Klíšského potoka nebo řeky Bíliny.

Úpravy samozřejmě mají vliv na okolí vody. Mizí biotopy a regulace zamezuje řece, aby se přirozeně vylévat z břehů, takže dochází k bleskovým záplavám. Neregulované říční toky díky přirozené rychlosti toku a záplavové zóně udržují vodu v krajině a zabraňují erozi půdy.

Úkolem hodiny bude žáky rozdělit do skupin, aby přišli s řešením, co s takovou mrtvou řekou udělat? Jak jí dál změnit, aby se kolem ní mohl rozvíjet zároveň život lidí i ostatních tvorů. Žáci by si ve skupinách měli udělat seznam priorit, které má jimi upravený břeh řeky plnit, a bodů, jak toho dosáhnou. Vedle důrazu na životní prostředí a volný čas by u větších toků neměli zapomínat ani na lodní dopravu.

ROSTLINY VE MĚSTĚ

Město je tím lepší pro život, čím víc času můžeme trávit venku. Parky a další zelené plochy proto tvoří důležitou součást městského veřejného prostoru. O prospěšnosti parků asi nikdo nepochybuje, je ale dobré se zamyslet nad tím, proč v parku chceme trávit čas. Často se z nich stávají místa se špatnou pověstí, kde může člověku hrozit nebezpečí při manipulaci s poničeným mobiliářem parku nebo kvůli vyšší kriminalitě. Nabízí se také otázka vybavenosti parku. Jak důležitá jsou různá hřiště, kavárny, vodní prvky?

Zajímavým zdrojem inspirace může být komiks Jak navrhnout férově sdílené město, který se například zamýšlí nad rolí designu nebo jak navrhnout hřiště, aby bavilo holky stejně jako kluky, který je na internetu ke stažení zdarma¹⁶.

Kde kromě parku můžeme najít ve městě rostliny?

Otázka se snaží poukázat na jiné druhy zelených ploch ve městě. Může se jednat o aleje v ulicích, betonové květníky, travnaté plochy, komunitní zahrady nebo třeba mech rostoucí mezi dlažebními kostkami. Otevírá diskuzi o tom, jak dále uchopit a diverzifikovat veřejná prostranství. Třeba z komunitních zahrad můžeme mít chutnou zeleninu, u které známe původ. Všechny zelené prvky pomáhají narušit masu zástavby, chladí a okysličují město či snižují prašnost. V neposlední řadě dávají městu estetickou kvalitu a pomáhají mu držet se lidského měřítka.

Co naopak město otepluje?

Zejména masy materiálu, které neumožňují zadržovat vodu v půdě a ve vzduchu. Dále lesklé plochy, které odrážejí světlo. Nemůžeme zapomenout ani na zplodiny z továren a aut. Mnohá města se nachází v údolích a často v nich dochází k inverzi, kdy se smog drží u země. Ten pak nejenže kvalitu ovzduší zhoršuje, také ho otepluje. Rostliny drží vodu v kořenech a pomáhají pohlcovat smog.

¹⁶ SIDOROVÁ, Milota, BAINAKOVÁ, Alevitina, FAJMONOVÁ, Veronika, LAMMELOVÁ, Zdeňka, MAZZINI, Miha a STARÁ, Kristýna, 2016. Jak navrhnout férově sdílené město? [online]. 1. vydání. Praha: WPS Prague. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z <https://www.wpsprague.com/ferovesdilenemesto>.

PŘÍKLAD HODINY: ROSTLINY VE MĚSTĚ

Ročník: 6.—7.

Vzdělávací okruh: Umění a kultura

Předmět: Výtvarná výchova

Očekávané výstupy RVP ZV: VV-9-1-02, VV-9-1-05, VV-9-1-08

Dejte žákům za úkol si přinést různé přírodní materiály od klacků a kamenů, přes šišky a suché listí, aby z nich mohli vytvořit park. Vedle toho budou potřebovat kus lepenky nebo kartonu na základnu. Jako alternativu k přírodním materiálům lze použít barevné papíry a park vystříhat a slepit z nich.

V první části hodiny si povídejte o přírodě v obci a rozdílech oproti přírodě mimo obec. Můžete použít pracovní list. Žáci dostanou za úkol použít materiály k vytvoření nového parku. Součástí zadání je také zamyslet se, kde by měl v obci stát a komu by sloužil. Úkol může být zadán k zpracování samostatně nebo skupinově. K modelu parku si žáci vytvoří také prezentaci svého prostranství. Měli by v ní zpracovat důvody, proč si vybrali konkrétní místo, jak park prospěje okolí a co nabídne svým návštěvníkům. Prezentace modelu parku spolu se společnou diskuzí nad modely slouží také jako evaluace úkolu.

NÁDRAŽÍ

Většina listu se věnuje hyperlokální problematice nádraží Ústí nad Labem – Západ. Jeho proměna by znamenala změnu pro celé město, strukturu obyvatel a vztáhla by se také na zbytek regionu. Pro co nejlepší pochopení současné situace doporučujeme lokalitu navštívit. V souvislosti s ní se lze bavit také o zástavbě v okolí České besedy. Tu nechali majitelé po privatizaci, kdy jim město prodalo celé bloky domů včetně samotné ulice, chátrat a v nedávné době proběhla její demolice. Nahradit ji má nové obchodní centrum. Přínos změny je vzhledem ke ztrátě architektonicky významné České besedy a městského charakteru části města pochybný. Zajisté by bylo lepší část města vrátit lidem a chátrající domy znovu zabydlet. Další zajímavou lokalitou v blízkosti nádraží je Větruše. Vedle zámečku, v němž se nachází hotel, nalezneme v těsné blízkosti zcela odříznutou ulici Na Větruši a zahrádkářskou kolonii. Lokalitu dělá zajímavou už bizarní kombinace tří naprosto odlišných sociálních skupin, které zde vedle sebe žijí. Téma západního nádraží a okolí může zajímat také nadšence do brownfieldů, které zde tvoří většinu plochy.

Tématu České besedy a obytných domů v blízkosti západního nádraží se věnuje video Vladimíra Hůdy a Jana Hroudy z cyklu Mizející Ústí¹⁷.

O Větruši a okolí se můžete dozvědět víc v online diskuzi Město jako příběh — městská džungle a kresba jako nástroj změny¹⁸.

Tím, co může Ústí nad Labem přinést vysokorychlostní trať, se zabýval také cyklus přednášek Re-vize Ústí¹⁹. Česká republika se do roku 2030 zavázala ke stavbě několika úseků vysokorychlostní železnice. Patří mezi ně také úsek mezi Prahou a Ústím. Ten by měl zkrátit cestu mezi Prahou a Ústím na půl hodiny a s novým nádražím na místě Ústí nad Labem – Západ vytvořit atraktivní oblast z lokality mezi současným centrem, areálem Spolchemie a kampusem Univerzity Jana Evangelisty Purkyně. Možné změny detailněji prozkoumala ve své diplomové práci architektka Jitka Žambochová²⁰. Navrhuje vytvoření dvou nových náměstí, vědecko-technologického parku a přirozené napojení nově vzniklé městské části na současné centrum. List nabádá k tomu se zamyslet, jak by oblast šla proměnit s vysokorychlostní tratí a bez ní.

17 HŮDA, Vladimír a HROUDA, Jan, 2016. Mizející Ústí - domy v okolí České besedy. In: Youtube.com [online]. 7. 6. [cit. 6. 2. 2020].

Dostupné z <https://youtu.be/JYDwhxjHnTA>

18 Veřejný sál Hraničář, 2020. Město jako příběh — městská džungle a kresba jako nástroj změny. In: Youtube.com [online]. 15. 12. [cit. 6. 2. 2020].

Dostupné z <https://youtu.be/XPZ7OeD-Sb8>

19 Re-vize Ústí, 2017-2019 [online]. Ateliér tečka. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z <https://www.revizeusti.cz/>

20 ŽAMBOCHOVÁ, Jitka, 2017. Ústí nad Labem - Nové město [online]. Praha. Diplomová práce.

České vysoké učení technické. Fakulta architektury. Vedoucí práce KOHOUT, Michal [cit. 6. 2. 2021].

Dostupné z https://dspace.cvut.cz/bitstream/handle/10467/69695/F5-DP-2017-Zambochova-Jitka-priloha-zambochova_plachta.pdf?sequence=4&isAllowed=y

PŘÍKLAD HODINY: NÁDRAŽÍ

Ročník: 8.—9.

Vzdělávací okruh: Člověk a jeho svět, člověk a společnost

Předmět: Dějepis

Očekávané výstupy RVP ZV: ČJS-5-3-03, ČJS-5-3-04, D-9-1-03, D-9-6-01, D-9-7-01, D-9-7-05, D-9-8-04

List lze ve vyšších ročnících použít jako pomůcku pro ověření pochopení moderních dějin. Kolem západního nádraží se projeví vlivy industrializace, která úzce souvisela s polohou Ústí na Labi a později na železnici. Také se lze bavit o specifikách Sudet a proměnách, kterými procházely po druhé světové válce. Zde si můžeme připomenout vstupní informace jako bombardování, odsun Němců a proměny společnosti po válce, které v Ústí nad Labem vedly k nové polarizaci. Vedle silného bombardování se Ústí stalo místem rozsáhlých asanací za minulého režimu. Všechny tyto informace mohou žáci použít k analýze toho, jakým městem je Ústí dnes, a spojit to s vizí města na vysokorychlostní dráze. Jaký vliv by například měla na sociálně vyloučené obyvatele města? Jako doprovod k tématu doporučuji poslech podcastu Hraničáře, který se věnuje otiskům průmyslu na charakteru města²¹.

²¹ PECKO, Štefan, KOKŠALOVÁ, Hana, KROPÁČKOVÁ, Barbora a WILDA, Jan. Podcast Hraničář: Postindustriální město [online]. Ústí nad Labem: Veřejný sál Hraničář, 2020. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z <https://soundcloud.com/hranicar/postindustrialni-mesto>

SLOVNÍČEK POJMŮ

BROWNFIELD

Nevyužívaná stavba nebo areál. Brownfieldy si spojujeme s periferií, ale často vznikají také v centru města. Návštěva brownfieldu a následná hodina zaměřená na historii místa a možnosti, které nabízí v budoucnosti, se může stát zajímavým základem pro projektový týden.

DEINDUSTRIALIZACE

Proces proměny industriální oblasti, která ztratila své původní využití. Za příklad deindustrializace můžeme ukázat Vysoké pece Vítkovických železáren v Ostravě. Ty se proměnily v technickou památku a místo pro konání společenských akcí.

GENIUS LOCI

Nebo také duch místa značí určitou identitu prostoru a u nové výstavby se často mluví o tom, jestli tohoto ducha ctí.

GENTRIFIKACE

Proces, při kterém je původní obyvatelstvo lokality nahrazováno homogenní vrstvou obyvatel. Zájem o "cool" místo často vede ke zvednutí cen nemovitostí, a tím také nájmu. To nutí původní obyvatelé se odstěhovat a lokalita ztrácí autenticitu. Více o gentrifikaci si můžete přečíst v článku Andrey Průchové Hrůzové: Makeři, hipsteři a nová městská elita 24.

LIDSKÉ MĚŘÍTKO

V architektuře upozorňuje, jestli se stavba přizpůsobuje rozměrům a potřebám jednotlivce. Kafkovské filmové adaptace jako Amerika Vladimíra Michálka nebo Proces Orsona Wellesse pracují s předimenzovanými kulisami, aby dosáhly pocitu odcizení. Lidské měřítko ovlivňuje, jak se v prostoru cítíme.

REVITALIZACE

Široký pojem zahrnuje všechny druhy obnovy. Příkladem může být proměna brownfieldu v kulturní centrum nebo celou novou městskou čtvrť.

SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

Soubor sociálních faktorů, který vede k izolaci od zbytku společnosti. Jedná se o extrémní formu chudoby. Sociální vyloučení se prohlubuje například v závislosti na inflaci a také k nerovnému přístupu ke vzdělání, které nehledí na odlišné kulturní hodnoty. U nás se často pojí s etnickou diskriminací Romů. V poslední době do stavu sociálního vyloučení upadá také stále více důchodců a rodičů samoživitelů.

SOCIÁLNĚ VYLOUČENÁ LOKALITA

Prostor, kde se koncentrují lidé se znaky sociálního vyloučení. Protože se v sociálně vyloučených lokalitách kumulují patologické jevy jakými jsou prodej drog, krádeže či prostituce, si taková místa většinou získávají negativní pověst. Příspěvky na bydlení často putují rovnou k majitelům nemovitostí, kteří se o ně ale nestarají, a vzniká tak prostor pro spekulanty se sociálním bydlením (součást obchodu s chudobou).

SOCIÁLNÍ BYDLENÍ

V Současnosti se na příkladech evropských metropolí věnovala problematice sociálního bydlení řada článků Bydlení je nad zlato na webu a2larm.cz 25.

VEŘEJNÝ PROSTOR

Fyzický prostor přístupný všem bez omezení. Všichni ho mohou využívat bez ohledu na vlastnictví.

VIZUÁLNÍ SMOG

Rušivé prvky ve veřejném prostoru. V širším pojetí může jít o křiklavé fasády nebo nevzhlednou infrastrukturu, ale většinou se mluví hlavně o necitlivé reklamě jako jsou velkoformátové reklamy na domech a u silnic nebo špatně zvolené vývěsní štíty.

24 HRŮZOVÁ PRŮCHOVÁ, Andrea, 2019. Makeři, hipsteři a nová městská elita. In: dok.revue [online]. 18. 4. [cit. 6. 2. 2021].

Dostupné z <https://www.dokrevue.cz/en/blog/1871>

25 RYCHLÍKOVÁ, Apolena, MEDKOVÁ, Alžběta a ZABLOUDILOVÁ, Taňa, 2020. Bydlení je nad zlato. In: A2larm.cz [online]. 30. 10. [cit. 6. 2. 2021].

Dostupné z <https://a2larm.cz/tema/bydleni-je-nad-zlato/>

KDO SE BOJÍ, NESMÍ DO MĚSTA

HRANIČÁŘ

Pracovní listy a doprovodná videa

Redakce

Václav Pata, Barbora Kropáčková, Martina Johnová

Odborná redakce

Jan Hrouda
(architekt, autor projektu mizející Ústí)

Ilustrace a grafická úprava

Magdaléna Gurská

Vydavatel

Veřejný sál Hraníčář
Prokopa Diviše 1812/7
400 01 Ústí nad Labem

Pracovní listy s názvem kdo se bojí, nesmí do města vznikly jako vzdělávací materiál k výstavě komu patří město pro Galerii Hraníčář v Ústí nad Labem a jsou určené pro žáky na 1. a 2. stupni základních škol.

Kompletní metodiky ke stažení, další články a informace o autorech projektu jsou k nalezení na webových stránkách www.hranicar-usti.cz.

Vznik pracovních listů o veřejném prostoru je umožněn díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky, Státního fondu kultury a Statutárního města Ústí nad Labem.

